

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

HỒ CHÍ MINH

HỌC VIỆN BÁO CHÍ VÀ TUYÊN TRUYỀN

NGUYỄN THỊ THU HẰNG

**GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG DÂN TỘC TRONG VIỆC
XÂY DỰNG CHUẨN MỰC CON NGƯỜI VIỆT NAM
HIỆN NAY**

Ngành : Triết học

Chuyên ngành : Triết học

Mã số : 9229001

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC

Hà Nội – 2026

Luận án được hoàn thành tại Học viện Báo chí và Tuyên truyền

Người hướng dẫn khoa học: PGS, TS. Nguyễn Anh Tuấn

PGS, TS. Nguyễn Thị Như Huế

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Phản biện 3:

*Luận án được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận án cấp Học viện,
Học viện Báo chí và Tuyên truyền - Hà Nội*

Vào hồi ngày tháng ,2026

Có thể tìm luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam
- Thư viện Học viện Báo chí và Tuyên truyền

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam đang bước vào giai đoạn đẩy mạnh công nghiệp hóa - hiện đại hóa gắn với hội nhập quốc tế sâu rộng, đặt ra yêu cầu cấp bách về xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam đáp ứng thời kỳ mới trên cơ sở kế thừa giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc. Tính cấp thiết của đề tài được luận giải trên ba phương diện:

Về lý luận, giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người là những phạm trù quan trọng trong triết học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và lý luận phát triển văn hóa - xã hội. Mối quan hệ giữa hai phạm trù này thực chất là quan hệ giữa “cái nền tảng” và “cái được kiến tạo”, giữa “nguồn lực nội sinh” và “mục tiêu phát triển”. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, cần làm sáng tỏ ba vấn đề: (1) nội hàm, bản chất và đặc trưng của giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam, phân biệt tinh hoa cần phát huy với yếu tố lạc hậu cần vượt qua; (2) cơ sở khoa học của việc kế thừa, phát huy giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người hiện đại, tránh cực đoan, bảo thủ hoặc phủ nhận truyền thống; (3) hệ thống hóa lý luận về mô hình chuẩn mực con người Việt Nam thời kỳ mới với sự kết hợp hài hòa giữa giá trị văn hóa truyền thống và giá trị tiên bộ của thời đại.

Về thực tiễn, sau gần 40 năm đổi mới, bên cạnh những thành tựu to lớn và việc nhiều giá trị văn hóa truyền thống như yêu nước, đoàn kết, nhân ái, hiếu học vẫn được phát huy, quá trình công nghiệp hóa, đô thị hóa và hội nhập quốc tế đã làm nảy sinh nhiều hiện tượng “lệch chuẩn” về đạo đức, lối sống. Tình trạng suy thoái tư tưởng chính trị, biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” còn diễn biến phức tạp; một bộ phận nhân dân, nhất là giới trẻ, thờ ơ với giá trị văn hóa truyền thống và chịu tác động tiêu cực từ văn hóa ngoại lai không lành mạnh. Việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống để xây dựng chuẩn mực con người trở thành yêu cầu cấp thiết nhằm ngăn chặn suy thoái đạo đức, giữ gìn bản sắc dân tộc, tạo nền tảng tinh thần cho phát triển bền vững trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc.

Về định hướng chính trị, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn xác định văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, con người là trung tâm của chiến lược phát triển. Các quan điểm này được thể hiện nhất quán qua Nghị quyết số 33-NQ/TW (2014), Văn kiện Đại hội XIII (2021), Văn kiện Đại hội XIV (2026) và đặc biệt là Nghị quyết số 80-NQ/TW (07/01/2026) của Bộ Chính trị, lần đầu tiên khẳng định văn hóa là “trụ cột” và “hệ điều tiết” cho phát triển nhanh và bền vững đất nước, đồng thời nhấn mạnh kết hợp nhuần nhuyễn giữa giá trị văn hóa truyền thống với giá trị hiện đại, dân tộc với quốc tế.

Từ những lý do trên, nghiên cứu sinh lựa chọn đề tài “*Giá trị văn hóa truyền thống trong việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay*” làm đề tài luận án tiến sĩ Triết học, vừa đáp ứng yêu cầu lý luận và thực tiễn, vừa góp phần hiện

thực hóa đường lối của Đảng về xây dựng văn hóa và con người Việt Nam trong thời kỳ mới.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1 Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở phân tích, làm rõ cơ sở lý luận về giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam, phân tích thực trạng vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam, luận án đề xuất hệ thống giải pháp tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu của thời kỳ mới.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để thực hiện được mục đích nghiên cứu, luận án tập trung vào một số nhiệm vụ cơ bản sau:

Thứ nhất, tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài.

Thứ hai, phân tích, làm rõ một số vấn đề lý luận về giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

Thứ ba, phân tích thực trạng vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay, chỉ ra các nguyên nhân của thực trạng và những vấn đề đặt ra cần giải quyết trong bối cảnh mới.

Thứ tư, xác định những thuận lợi, khó khăn trong việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay, hệ thống hóa những định hướng cơ bản trong việc vận dụng và đề xuất các nhóm giải pháp nhằm tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Về nội dung: Luận án tập trung nghiên cứu mối quan hệ giữa giá trị văn hóa truyền thống với việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong giai đoạn hiện nay thể hiện qua việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam. Tuy nhiên, luận án không đi sâu nghiên cứu toàn bộ các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc Việt Nam mà chỉ tập trung vào những giá trị cốt lõi, tiêu biểu có tác động trực tiếp và quan trọng nhất đến việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam. Luận án cũng không nghiên cứu chi tiết các phương pháp, kỹ thuật cụ thể trong giáo dục, truyền thông hay quản lý văn hóa mà chỉ đề xuất các giải pháp ở tầm vĩ mô, mang tính định hướng và chiến lược. Do vậy, phạm vi được xác định và logic với việc thực hiện chủ yếu ở chương 3, 4 của luận án về thực trạng và đề xuất các giải pháp liên quan đến chủ thể, nội dung và

phương pháp vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

- *Về không gian*: Xã hội Việt Nam trong bối cảnh hội nhập quốc tế và phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

- *Về thời gian*: từ năm 1996 đến năm 2026, trong đó tập trung vào những biến động 10 - 15 năm gần đây bởi lý do: Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VIII (1996) đưa ra quan điểm chỉ đạo quan trọng của Đảng về việc phải “Hình thành hệ giá trị và chuẩn mực xã hội mới phù hợp với truyền thống, bản sắc dân tộc và yêu cầu của thời đại” [29] và quan điểm về xây dựng hệ giá trị quốc gia, trong đó có việc xác định chuẩn mực của con người Việt Nam hiện nay được Đảng đưa ra nhiều trong các văn kiện, sự kiện gần đây

4. Cơ sở lý luận, thực tiễn và phương pháp nghiên cứu của luận án

4.1. Cơ sở lý luận

Luận án được thực hiện trên cơ sở lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin; tư tưởng Hồ Chí Minh và hệ thống các quan điểm, đường lối, chủ trương của Đảng Cộng sản Việt Nam về văn hóa, con người, chuẩn mực đạo đức, chuẩn mực xã hội.

4.2. Phương pháp nghiên cứu

Luận án vận dụng phương pháp luận biện chứng duy vật và chủ nghĩa duy vật lịch sử, đồng thời sử dụng một số phương pháp chuyên - và liên ngành - khoa học xã hội nhân văn trong từng chương để giải quyết các nhiệm vụ luận án đặt ra. Cụ thể:

- Phương pháp nghiên cứu tài liệu, sự kiện lịch sử, phân tích, tổng hợp
- Phương pháp hệ thống hóa, so sánh
- Phương pháp kết hợp lý luận với thực tiễn
- Phương pháp khai thác dữ liệu ở các mức sơ cấp và thứ cấp

5. Đóng góp mới của luận án

Thứ nhất, luận án xây dựng khung lý luận về mối quan hệ biện chứng giữa giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam, trong đó làm rõ giá trị văn hóa truyền thống không chỉ là nguồn lực tinh thần mà còn là cơ sở nội sinh có vai trò định hình, kiến tạo chuẩn mực con người Việt Nam trong bối cảnh mới.

Thứ hai, luận án đánh giá việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay trên ba phương diện thống nhất: chủ thể vận dụng, nội dung vận dụng và phương thức vận dụng.

Từ khảo sát thực tiễn, luận án nhận diện những vấn đề mới đang đặt ra đối với việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam đặc biệt là những mâu thuẫn nảy sinh giữa bảo tồn giá trị văn hóa truyền thống và yêu cầu hội nhập, chuyển đổi số, biến đổi cơ cấu xã hội

Thứ ba, luận án dự báo những tác động đa chiều của các yếu tố trong nước và quốc tế đến việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống, từ đó xác định các điểm “nghẽn” cần tháo gỡ và những dư địa có thể khai thác trong giai đoạn tới. Trên cơ sở quan điểm chỉ đạo của Đảng và chính sách của Nhà nước về phát triển văn hóa, con

người, luận án đề xuất hệ giải pháp đồng bộ với điểm mới là gắn kết chặt chẽ giữa giải pháp về nhận thức, thể chế, chủ thể và phương thức vận dụng, hướng tới tăng cường hiệu quả vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam thời gian tới.

6. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của luận án

6.1. Về lý luận

Góp phần làm sâu sắc và hệ thống hóa lý luận về giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam, phân biệt rõ giữa các phạm trù liên quan và xác định những giá trị cốt lõi cần kế thừa, phát huy trong bối cảnh hiện nay. Từ đó, góp phần bổ sung và phát triển lý luận về chuẩn mực con người Việt Nam.

Xây dựng cơ sở lý luận và các nguyên tắc khoa học cho việc kế thừa, phát huy giá trị văn hóa truyền thống trong điều kiện mới, tránh xu hướng cực đoan bảo thủ hoặc phủ định truyền thống.

Cung cấp phương pháp luận cho nghiên cứu các vấn đề văn hóa và con người thông qua việc vận dụng và phát triển các phương pháp của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và phương pháp nghiên cứu liên ngành.

6.2. Về thực tiễn

Cung cấp luận cứ khoa học cho các chương trình, chính sách văn hóa - xã hội; làm tài liệu tham khảo hữu ích cho nghiên cứu, giảng dạy, quản lý văn hóa và giáo dục.

7. Kết cấu của luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, luận án gồm 4 chương 12 tiết như sau:

Chương 1. Tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án

Chương 2. Giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam – một số vấn đề lý luận

Chương 3. Thực trạng vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam

Chương 4. Định hướng và giải pháp tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay

Chương 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN

1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài

Nghiên về giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người có phạm vi rộng, tiếp cận đa ngành, đặc biệt ở các lĩnh vực triết học văn hóa, xã hội học giá trị, nhân học, và nghiên cứu phát triển con người. Có nhiều nghiên cứu cả trong và ngoài nước về lĩnh vực này cho thấy đây là một trong những định hướng nghiên

cứu quan trọng, thu hút nhiều nhà khoa học. Với nhiều cách tiếp cận của các khoa học khác nhau, những công trình nghiên cứu đồ sộ có giá trị đã tạo ra một phong lý luận cơ bản xác định được những giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực tiêu biểu của con người Việt Nam, do có sự gần gũi và tương quan logic nên hầu hết những công trình nghiên cứu đề cập đến cả hai vấn đề này trong nghiên cứu. Có thể chia thành ba nhóm như sau:

Nghiên cứu lý luận về giá trị, giá trị văn hóa truyền thống, chuẩn mực con người

Một số học giả nước ngoài đã có những công trình tiêu biểu trong nghiên cứu như: Milton Rokeach (1973), *The Nature of Human Values* (Bản chất của giá trị con người) [173] và Shalom H. Schwartz (1992), *Universals in the Content and Structure of Values* (Các phổ quát trong nội dung và cấu trúc giá trị) [175] đã xây dựng hệ thống lý thuyết giá trị có ảnh hưởng lớn, chỉ ra các giá trị mang tính phổ quát và cách chúng định hướng hành vi.

Cùng với đó, chủ đề này cũng đã thu hút nhiều nhà nghiên cứu trong nước, tiêu biểu như tác giả Trần Văn Giàu (1993), trong cuốn *sách Giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam* [54]; Đề tài *Các giá trị văn hóa truyền thống và con người Việt Nam* [82], mang mã số KX-07-02 do Phan Huy Lê (1994) chủ trì, thuộc Chương trình khoa học và công nghệ cấp Nhà nước “Con người Việt Nam: mục tiêu và động lực của sự phát triển kinh tế - xã hội” (mã số KX-07). Nhà sử học Trần Quốc Vượng có nhiều tâm huyết trong nghiên cứu về văn hóa. Trong cuốn sách *Việt Nam – Cái nhìn địa - văn hóa* [144]; Lê Ngọc Anh (2001), trong cuốn sách *Tìm hiểu giá trị văn hoá truyền thống trong quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước* [2]. Đào Duy Anh (2015), với cuốn sách *Việt Nam văn hóa sử cương* [1], bên cạnh đó là các công trình nghiên cứu lớn của các tác giả như Trần Ngọc Thêm, Ngô Đức Thịnh, v.v..

Nghiên cứu về xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời kỳ đổi mới

Nguyễn Khoa Điềm (1998), trong bài viết “Xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” đăng trên *Tạp chí Cộng sản* [45] đã xác định văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển đất nước. Nguyễn Văn Huyền (2003), trong công trình *Văn minh Việt Nam* [76], khi viết về những chuẩn mực của con người Việt Nam, đã nhấn mạnh tinh thần dũng cảm của người Việt như một chuẩn mực tiêu biểu cho khí chất của người Việt Nam. Nguyễn Trọng Chuẩn (2004), trong bài viết *Về con người và phát triển con người ở Việt Nam* [23], đã khẳng định con người là trung tâm của sự phát triển; điều này thể hiện ở việc con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển. Ngoài ra có nhiều tác giả khác có nhiều công trình lớn trong nghiên cứu về xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam như: Nguyễn Tuấn Anh (2022), *Cơ sở xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay* [3]; Đinh Xuân Dũng (2022),

Tính cấp thiết và những yêu cầu xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, hệ giá trị gia đình và chuẩn mực con người Việt Nam trong thời kỳ mới [25], Nguyễn Chí Dũng (2022), *Chuẩn mực con người Việt Nam – truyền thống và hiện đại* [26], Lương Đình Hải (2022), *Xây dựng hệ giá trị con người Việt Nam trong giai đoạn hiện nay* [60], Đặng Thị Lan (2022), *Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay* [81], Lâm Nhân (2022), *Bàn về hệ chuẩn mực con người Việt Nam trong thời kỳ đổi mới, phát triển, hội nhập* [94], Hồ Sĩ Quý (2022), *Về vấn đề xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam* [107], v.v.

Nghiên cứu về định hướng, giải pháp nhằm tiếp tục vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới

Về vấn đề này, nhiều tổ chức và cá nhân nước ngoài đã có những công trình nghiên cứu về mối quan hệ giữa giá trị truyền thống và hiện đại, tiêu biểu như:

R. Inglehart & C. Welzel (2005), *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence* (Hiện đại hóa, thay đổi văn hóa và dân chủ: Chuỗi phát triển con người) [172]; Samuel P. Huntington (2004), *Who Are We? The Challenges to America's National Identity* (Chúng ta là ai? Những thách thức đối với danh tính quốc gia của Mỹ) [176]; United Nations Development Programme (UNDP) với *Báo cáo phát triển con người*, hàng năm đều đưa ra khung đánh giá phát triển con người toàn diện, trong đó văn hóa và giá trị là trụ cột; UNDP (2020), *Human Development Report 2020: The Next Frontier – Human Development and the Anthropocene* (Báo cáo phát triển con người: Biên giới tiếp theo – Phát triển con người và thời đại nhân sinh) [180]. V.v.

Ở trong nước, nhiều tác giả đi vào nghiên cứu về tác động của toàn cầu hóa và kinh tế thị trường đến giá trị và chuẩn mực để tạo lập một nền tảng cho việc đề xuất các định hướng và giải pháp nhằm xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay trên cơ sở tiếp tục phát huy giá trị văn hóa truyền thống. Cụ thể như:

Giá trị truyền thống trước những thách thức của toàn cầu hoá [20], tác giả Nguyễn Trọng Chuẩn (2002); *Toàn cầu hoá và vấn đề kế thừa một số giá trị truyền thống của dân tộc trong bối cảnh toàn cầu hoá hiện nay* [109] của Mai Thị Quý (2009); Ngô Đức Thịnh (2010), *Bảo tồn, làm giàu và phát huy các giá trị văn hoá truyền thống Việt Nam trong đổi mới và hội nhập* [122] và *Hệ giá trị văn hoá Việt Nam trong đổi mới, hội nhập* [124] (2014); Nguyễn Thị Hương Giang (2014), trong cuốn sách *Toàn cầu hóa và vấn đề giữ gìn, phát huy giá trị truyền thống Việt Nam* [53]; Nguyễn Anh Tuấn (2017), trong bài viết *Các giá trị văn hoá truyền thống Việt Nam thời kỳ hội nhập quốc tế* [129], cùng với đó là nhiều tác giả với các công trình lớn như: Nguyễn Đình Tường; Hoàng Chí Bảo; Trần Lê Bảo, Nguyễn Thanh Thủy...

1.2. Đánh giá chung và những vấn đề luận án cần tiếp tục nghiên cứu

1.2.1. Kết quả đạt được

Những công trình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án được tổng quan trên đây cơ bản đã xây dựng nền tảng lý luận khá vững chắc về giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người. Có thể khái quát những nội dung nghiên cứu và giá trị của những công trình đó ở các khía cạnh cơ bản sau:

Thứ nhất, các công trình đã khái quát được hệ giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam. Mặc dù, việc nghiên cứu được tiến hành ở nhiều góc độ khác nhau, song hầu hết các tác giả đều khá nhất quán cho rằng, văn hóa Việt Nam được đúc rút từ ngàn đời đã tạo nên những giá trị cốt lõi. Các giá trị đó là: yêu nước, tự cường dân tộc; đoàn kết, cố kết cộng đồng; nhân ái, khoan dung, độ lượng; cần cù, dũng cảm; hiếu học, tôn sư trọng đạo; lòng biết ơn, tôn kính với người trên; giản dị, gần gũi, trọng tình. Đồng thời với việc xác định những giá trị văn hóa truyền thống cơ bản của dân tộc Việt Nam, các nghiên cứu cũng đã cơ bản khái quát được những chuẩn mực của con người Việt Nam như nhận định của Đảng ta là: Yêu nước; Đoàn kết; Nghĩa tình; Tự cường; Trung thực; Trách nhiệm; Kỷ cương; Sáng tạo.

Thứ hai, nhiều nghiên cứu đã chỉ ra đặc trưng của giá trị truyền thống văn hóa Việt Nam và vai trò của chúng trong quá trình phát triển thể hiện ở sự ảnh hưởng của các giá trị văn hóa truyền thống đến việc hình thành những chuẩn mực con người Việt Nam từ truyền thống đến hiện tại, chỉ ra mối tương quan giữa những giá trị văn hóa truyền thống với những chuẩn mực con người Việt Nam.

Thứ ba, trong nghiên cứu đã có một số khảo sát thực tế về biến đổi giá trị và chuẩn mực trong bối cảnh hội nhập, sự tác động của giá trị văn hóa truyền thống dân tộc theo cả hai chiều (tích cực và hạn chế) đối với việc xây dựng hệ chuẩn mực con người Việt Nam, đề xuất một số giải pháp/định hướng nhằm tiếp tục vận dụng giá trị văn hóa truyền thống dân tộc.

Tuy nhiên, nhìn tổng thể, đến nay chưa có một công trình nghiên cứu chuyên sâu bàn đến thực trạng của việc kế thừa và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay với những yêu cầu như: đưa ra được mối quan hệ giữa giá trị văn hóa truyền thống với chuẩn mực con người Việt Nam từ truyền thống đến hiện tại; xác định thực trạng việc kế thừa những giá trị văn hóa truyền thống đối với việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam qua những kết quả đạt được và những khó khăn, thách thức trong việc kế thừa; một số giải pháp cơ bản nhằm phát huy những ảnh hưởng tích cực của giá trị văn hóa truyền thống đến việc xây dựng con người Việt Nam với những chuẩn mực tiêu biểu trong giai đoạn hiện nay.

1.2.2. Những vấn đề luận án cần tiếp tục nghiên cứu

Trên cơ sở tổng quan những công trình nghiên cứu liên quan đến nội dung luận án, chúng tôi nhận thấy có một số vấn đề được xem là khoảng trống trong

ngiên cứu và cũng chính là vấn đề được đặt ra để tiếp tục nghiên cứu thấu đáo và làm sáng tỏ thêm, cụ thể như sau:

- Thứ nhất, cần nghiên cứu một cách hệ thống, toàn diện mối quan hệ này từ góc độ triết học, làm rõ bản chất, cấu trúc, cơ chế tác động và các điều kiện, yếu tố ảnh hưởng đến quá trình chuyển hóa giá trị văn hóa truyền thống thành chuẩn mực hành vi, nhân cách của con người Việt Nam hiện nay.

- Thứ hai, cần có cách tiếp cận tích hợp, xem xét giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người trong mối liên hệ biện chứng với nhau; coi giá trị văn hóa truyền thống là nền tảng bản thể, là nguồn lực nội sinh, là cơ sở giá trị và chuẩn tắc cho việc xây dựng chuẩn mực con người, đồng thời quá trình xây dựng chuẩn mực con người cũng là quá trình kế thừa, bảo tồn và phát huy sáng tạo giá trị văn hóa truyền thống trong việc giải quyết các nhiệm vụ nghiên cứu của luận án.

- Thứ ba, cần tiến hành nghiên cứu thực trạng một cách có hệ thống, kết hợp đa dạng các phương pháp nghiên cứu và việc sử dụng dữ liệu để có được bức tranh toàn diện, chính xác về thực trạng vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam giai đoạn từ năm 1996 đến nay, đặc biệt là 10-15 năm gần đây - vốn đang là một trong những “khoảng trống” nghiên cứu..

- Thứ tư, cần tiếp tục nghiên cứu để đề xuất hệ thống giải pháp đồng bộ, toàn diện, được phân loại khoa học theo các nhóm (nâng cao nhận thức và định hướng giá trị; phát huy vai trò của các chủ thể; đổi mới phương pháp; xây dựng môi trường văn hóa - xã hội lành mạnh), mỗi giải pháp cần được cụ thể hóa bằng các nội dung, biện pháp, chủ thể, nguồn lực, lộ trình và tiêu chí đánh giá rõ ràng, bảo đảm tính khả thi cao, phù hợp với bối cảnh Việt Nam hiện nay.

- Thứ năm, cần nghiên cứu, phân tích các lý thuyết quốc tế hiện đại về phát triển con người và văn hóa, đồng thời tìm hiểu kinh nghiệm của các nước có nền văn hóa tương đồng hoặc có những bài học quý báu trong việc kết hợp truyền thống và hiện đại, từ đó rút ra những luận cứ lý thuyết và bài học thực tiễn có giá trị, góp phần làm phong phú cơ sở khoa học cho việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam, vừa đảm bảo giữ gìn bản sắc dân tộc, vừa hội nhập với xu thế phát triển chung của thời đại.

Tiểu kết Chương 1

Giá trị văn hóa truyền thống cùng những chuẩn mực con người Việt Nam là vấn đề được nghiên cứu từ lâu và khá rộng khắp trong các công trình lý luận với số lượng khá lớn ở các góc độ tiếp cận khác nhau. Theo cách tiếp cận được xác định từ mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài luận án, tác giả luận án đã tổng quan các tài liệu nghiên cứu cả trong và ngoài nước theo các nội dung sau:

Một là, các công trình nghiên cứu lý luận về giá trị, giá trị văn hóa truyền thống, chuẩn mực con người;

Hai là, nghiên cứu về chuẩn mực con người Việt Nam trong thời kỳ đổi mới.

Ba là, nghiên cứu về định hướng, giải pháp nhằm tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới.

Những công trình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án được tổng quan trên đây cơ bản đã xây dựng nền tảng lý luận khá vững chắc về giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người. Các kết quả nghiên cứu trên sẽ là nguồn tư liệu quý để tác giả luận án có những luận cứ cụ thể và xác đáng để giải quyết các nhiệm vụ nghiên cứu mà luận án đã đặt ra.

Qua khảo sát cho thấy, đến nay mặc dù số lượng các công trình nghiên cứu về giá trị văn hóa truyền thống, về chuẩn mực con người Việt Nam khá nhiều, song ở cách tiếp cận triết học về vấn đề giá trị văn hóa truyền thống đối với việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay thì hầu như chưa có công trình đủ chuyên sâu nào. Do đó, việc nghiên cứu lý luận chuyên sâu, phân tích, làm rõ cơ sở lý luận và thực tiễn của giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam, từ đó đề xuất hệ thống giải pháp tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống nhằm xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu của thời kỳ mới là vấn đề cần thiết đòi hỏi phải được nghiên cứu sâu hơn. Đây cũng là vấn đề được xác định là “khoảng trống” trong nghiên cứu sau khi tổng quan các công trình nghiên cứu có liên quan và điểm “mở” cho luận án tiếp tục triển khai.

Chương 2

GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG VÀ CHUẨN MỰC CON NGƯỜI VIỆT NAM – MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN

2.1. Một số khái niệm cơ bản

2.1.1. Văn hóa và giá trị văn hóa

Văn hóa

Khái niệm văn hóa được tiếp cận dưới nhiều góc độ khác nhau như: nhân học, xã hội học, v.v. với các nhà tư tưởng phương Tây nhấn mạnh tính hệ thống, cấu trúc và biểu tượng về văn hóa, UNESCO coi văn hóa là nền tảng phát triển xã hội thì các nhà tư tưởng Việt Nam xem văn hóa là nền tảng tinh thần, là sức mạnh nội sinh và là động lực cho sự phát triển con người Việt Nam thời kỳ mới. Tuy vậy, điểm chung trong các quan điểm này ở chỗ đều coi *văn hóa là tổng thể những giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo, là nền tảng và động lực của phát triển xã hội* và đây cũng là góc độ quan điểm về văn hóa được tác giả tiếp cận và sử dụng trong luận án này.

Giá trị

Trong luận án này, chúng tôi hiểu giá trị là những gì tốt đẹp, thiêng liêng và cao quý, nó làm cơ sở, nền tảng cho con người xây dựng xã hội tiến bộ, văn minh

và nó được hiện thực hóa thông qua những giá trị chuẩn mực của con người. Khái niệm giá trị được chúng tôi sử dụng trong luận án này theo tác giả Nguyễn Trọng Chuẩn, theo đó giá trị là “*Những mặt tích cực, mặt chính diện, nghĩa là bao hàm quan điểm coi giá trị gắn liền với cái đúng, cái tốt, cái hay, cái đẹp; là nói đến cái có khả năng thôi thúc con người hành động và nỗ lực vươn tới*” [20, tr.17]. Tất nhiên, khi nhận định hay đánh giá về tính giá trị cần phải đặt trong một bối cảnh, trong mối quan hệ không gian, thời gian và chủ thể giá trị bởi vì giá trị cũng như chân lý phải được diễn giải trong những không gian xã hội và lịch sử cụ thể

Giá trị văn hóa

Từ các cách tiếp cận và quan điểm về giá trị văn hóa có thể rút ra khái niệm chung về giá trị văn hóa như sau: *Giá trị văn hóa là tất cả những gì có ý nghĩa lớn lao, lâu dài đối đời sống và hoạt động của con người đã được bao thế hệ người chung cất bằng lao động sáng tạo, được kết tinh lại trong suốt chiều dài lịch sử dân tộc, được xã hội thừa nhận thông qua sự đồng thuận và thực hành rộng rãi, đồng thời được truyền thừa qua các thế hệ thông qua nhiều kênh giáo dục và xã hội hóa khác nhau.* Đây cũng là quan điểm về giá trị văn hóa được chúng tôi tiếp cận và sử dụng trong nghiên cứu để giải quyết các vấn đề liên quan trong luận án.

2.1.2. Giá trị truyền thống và giá trị văn hóa truyền thống

Giá trị truyền thống

Xuất phát từ mục tiêu nghiên cứu và từ cách tiếp cận triết học, trong luận án này, chúng tôi hiểu *giá trị truyền thống là các giá trị tốt đẹp được hình thành, kế thừa và trao chuyển trong lịch sử dân tộc Việt Nam cho đến ngày nay, hệ thống các giá trị đó có ảnh hưởng, tác động đến hoạt động sống của con người Việt Nam, kể cả đến sự hình thành và phát triển nhân cách, chuẩn mực con người Việt Nam.*

- Giá trị văn hóa truyền thống

Giá trị văn hóa truyền thống là bộ phận cốt lõi của giá trị văn hóa và là “*linh hồn*” của giá trị truyền thống, đã tồn tại và được truyền thừa qua nhiều thế hệ, mang *đặc trưng bản sắc của dân tộc, được xem như “linh hồn”, “gốc rễ” của văn hóa dân tộc.* *Giá trị văn hóa truyền thống là những ý nghĩa tinh thần được kết tinh qua lịch sử, được xã hội thừa nhận và truyền thừa, vừa có tính bền vững tương đối, vừa có khả năng thích ứng và biến đổi.* Đây là cách tiếp cận của chúng tôi về giá trị văn hóa truyền thống trong giải quyết các nhiệm vụ của luận án. Theo đó, những nội dung cơ bản của giá trị văn hóa truyền thống được tiếp cận và nghiên cứu ở luận án này là: *Chủ nghĩa yêu nước; Tinh thần đoàn kết, cố kết cộng đồng, ý chí tự lực, tự cường; Tinh thần khoan dung, độ lượng; Cần cù, dũng cảm, ...*

2.1.3. Chuẩn mực con người Việt Nam và xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay

Chuẩn mực

Trong luận án này, chúng tôi tiếp cận khái niệm chuẩn mực theo tác giả Lê Ngọc Văn: “*Chuẩn mực là những quy ước chung được sự đồng thuận, tán thành*

của cả cộng đồng hay một nhóm nhỏ, điều tiết thái độ, hành vi ứng xử, hành động của con người, tồn tại dưới hình thức công khai hoặc ngầm ẩn, buộc tất cả mọi người phải thực hiện hoặc nên thực hiện” [136. tr.38].

- Chuẩn mực con người Việt Nam

Chuẩn mực con người Việt Nam được hiểu là chuẩn mực con người nói chung nhưng mang đặc trưng/ bản sắc văn hóa của con người Việt Nam. Trong luận án này, chúng tôi sử dụng quan niệm: *Chuẩn mực con người Việt Nam là hệ thống các giá trị, chuẩn tắc và tiêu chí xã hội phản ánh lý tưởng, phẩm chất và hành vi mong muốn của con người Việt Nam. Hệ thống các chuẩn mực con người Việt Nam chính là sự cụ thể hóa các giá trị văn hóa truyền thống trong nhân cách và lối sống con người, ở đó vừa mang tính truyền thống vừa có yếu tố hiện đại.*

Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam

Xây dựng chuẩn mực con người nói chung được hiểu là quá trình hình thành, củng cố, điều chỉnh, và nội tâm hóa chuẩn mực con người. Đặc điểm của xây dựng là tính lâu dài, đa chủ thể, tính tương tác giữa giá trị - thể chế - con người. Xét về mặt khái niệm, xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay có thể được hiểu là quá trình xã hội - văn hóa trong đó các giá trị, yêu cầu và lý tưởng về con người được hình thành, củng cố, điều chỉnh và từng bước được nội tâm hóa thành nhận thức, niềm tin, thái độ và hành vi của các cá nhân trong xã hội Việt Nam đương đại

Trong luận án này, chúng tôi tiếp cận khái niệm và triển khai các nội dung liên quan đến việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay là: *việc hình thành và hoàn thiện những chuẩn mực/ phẩm chất đặc trưng của con người Việt Nam được đặt trên phong nền các giá trị văn hóa truyền thống Việt. 2. Vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam: khái niệm, chủ thể, nội dung và phương thức*

2.2. Vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam: khái niệm, chủ thể, nội dung và phương thức

2.2.1. Khái niệm

Vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam là quá trình đem những giá trị văn hóa truyền thống áp dụng vào thực tiễn xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam một cách chủ động, có chọn lọc, sáng tạo và phù hợp với yêu cầu phát triển của đất nước hiện nay. Đây là cách tiếp cận của tác giả luận án trong việc giải quyết nhiệm vụ cơ bản của luận án.

2.2.2. Chủ thể vận dụng

Là những lực lượng, tổ chức, cá nhân có vai trò chủ động trong việc kế thừa, chuyển hóa các giá trị văn hóa truyền thống để xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam. Quá trình vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam là hoạt động có tính hệ thống, đòi hỏi sự tham gia của nhiều chủ thể với vai trò, chức năng khác nhau. Có thể phân chia thành ba nhóm chủ thể chính đó là: chủ thể định hướng, lãnh đạo (Đảng, Nhà nước); chủ thể thực thi - các

thiết chế xã hội (bao gồm: gia đình, nhà trường, cộng đồng (làng, xã, khu dân cư, đoàn thể...), các tổ chức chính trị - xã hội; chủ thể tự giác - cá nhân con người.

2.2.3. Nội dung vận dụng

Nội dung của vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam được hiểu là những giá trị văn hóa truyền thống cụ thể được lựa chọn, chuyển hóa để cấu thành các chuẩn mực con người Việt Nam thời kỳ mới. Nội dung của các giá trị văn hóa truyền thống dân tộc được vận dụng để hình thành lên chuẩn mực con người Việt Nam được đề cập đến trong luận án cụ thể như sau:

Một là: Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam yêu nước, ý chí tự cường và khát vọng vươn lên

Hai là: Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam nhân ái, nghĩa tình, đoàn kết

Ba là: Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam kỷ luật, trách nhiệm, tôn trọng pháp luật

Bốn là: Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam cần cù, sáng tạo, yêu lao động, tinh thần hiếu học

Năm là: Xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiếu thảo, hòa thuận, gắn kết gia đình, coi trọng các giá trị gia đình

2.2.4. Phương thức vận dụng

Vận dụng giá trị văn hóa truyền thống vào xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam là quá trình chuyển hóa các giá trị tinh thần, đạo đức được tích lũy qua lịch sử thành các tiêu chí, quy phạm định hướng nhận thức, thái độ và hành vi của con người trong thời kỳ mới. Quá trình này đòi hỏi sự kết hợp đồng bộ nhiều phương thức, trong đó có bốn phương thức cơ bản: thể chế hóa qua chính sách, pháp luật; tuyên truyền, vận động, truyền thông; giáo dục, thuyết phục; và kiểm tra, giám sát. Cụ thể như sau:

Thứ nhất: Phương thức thể chế hóa qua chính sách, pháp luật

Thứ hai: Phương thức tuyên truyền, vận động, truyền thông

Thứ ba: Phương thức giáo dục, thuyết phục

Thứ tư: Phương thức kiểm tra, giám sát

2.3. Mối quan hệ giữa giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam

Mối quan hệ giữa giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam là mối quan hệ biện chứng và được biểu hiện qua các khía cạnh sau:

Giá trị văn hóa truyền thống là nguồn gốc hình thành chuẩn mực con người.

Các chuẩn mực con người là sự cụ thể hóa giá trị văn hóa truyền thống trong hành vi, phẩm chất, năng lực của người đó.

Quá trình hiện đại hóa đòi hỏi phải tái cấu trúc chuẩn mực con người, vừa kế thừa giá trị văn hóa truyền thống, vừa tiếp thu giá trị mới.

2.4. Vai trò của giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay

2.4.1. Vai trò định hướng cho chuẩn mực con người

Giá trị văn hóa truyền thống không chỉ là nền tảng mà còn đóng vai trò định hướng, sàng lọc và điều chỉnh các giá trị mới trong quá trình hình thành chuẩn mực con người. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, giá trị văn hóa truyền thống là thước đo, tiêu chí để lựa chọn, tiếp thu có chọn lọc các giá trị tiến bộ của nhân loại, đồng thời loại bỏ những yếu tố không phù hợp với bản sắc văn hóa dân tộc như Đảng ta khẳng định về xây dựng văn hóa dân tộc cần tiếp thu có chọn lọc tinh hoa văn hóa nhân loại trên cơ sở giữ gìn bản sắc dân tộc.

2.4.2. Vai trò đánh giá (thước đo) chuẩn mực con người

Giá trị văn hóa truyền thống với các yếu tố được lưu truyền qua nhiều thế hệ đã tạo nên một hệ tiêu chí chung về phẩm chất, đạo đức, chuẩn mực, hành vi con người. Các giá trị đó tạo nên quan niệm về tốt – xấu, đúng – sai trong đánh giá. Qua đó, con người có thể nhận biết và có những định hướng hoặc điều chỉnh về chuẩn mực và hành vi ứng xử của mình sao cho hướng tới cái có giá trị, được cộng đồng chấp nhận.

2.4.3. Vai trò điều chỉnh hành vi, chuẩn mực con người

Chức năng điều chỉnh chuẩn mực con người của giá trị văn hóa truyền thống được thực hiện thông qua sự tác động từ các yếu tố bên ngoài như sức ép từ dư luận xã hội, sự giáo dục và truyền thụ cùng các yếu tố bên trong như niềm tin, động lực và sự tự đánh giá, tự nhận thức và tự điều chỉnh của mỗi cá nhân. Đó thực chất là tổng hòa của quá trình tương tác giữa cá nhân và cộng đồng xã hội để xây dựng hệ chuẩn mực con người dựa trên hệ giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc.

Tiểu kết Chương 2

Chương hai của luận án đã tập trung làm rõ các vấn đề lý luận về giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam. Một số kết quả nghiên cứu của chương tập trung và làm rõ một số vấn đề như sau:

Trước hết, đã hệ thống hóa và phân tích sâu các khái niệm cơ bản như giá trị văn hóa, giá trị văn hóa truyền thống, chuẩn mực con người, chuẩn mực con người Việt Nam, xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam từ đó xác lập được khung lý thuyết nhất quán cho toàn bộ luận án.

Thứ hai, đã xác định nội dung cơ bản của phạm trù trung tâm “vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam” thông qua việc làm rõ khái niệm, chủ thể, nội dung, phương thức của việc vận dụng. Qua đó khẳng định các giá trị này không bất biến mà có khả năng biến đổi, tái cấu trúc để thích ứng với điều kiện mới và khái quát hóa những nội dung cơ bản về chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay với các nhóm chuẩn mực bao gồm trong đó các chuẩn mực cụ thể cùng những đặc điểm của chuẩn mực con người Việt Nam nhằm thấy được mối liên hệ giữa chuẩn mực con người và giá trị văn hóa truyền thống

cùng hệ giá trị văn hóa dân tộc và cơ bản xác định được những giá trị văn hóa truyền thống nào được chọn lọc để hình thành chuẩn mực con người Việt Nam.

Thứ ba, phân tích mối quan hệ biện chứng giữa giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam thể hiện ở sự gắn bó chặt chẽ và sự tác động qua lại lẫn nhau, trong đó: Giá trị văn hóa truyền thống là nguồn gốc hình thành các chuẩn mực con người; Các chuẩn mực con người là sự cụ thể hóa giá trị văn hóa truyền thống trong hành vi, phẩm chất, năng lực và quá trình hiện đại hóa đòi hỏi phải tái cấu trúc chuẩn mực con người, vừa kế thừa giá trị văn hóa truyền thống, vừa tiếp thu giá trị mới.

Thứ tư, đánh giá vai trò của giá trị văn hóa truyền thống đối với chuẩn mực con người thông qua chức năng định hướng. đánh giá và điều chỉnh để tạo nên sự tác động khách quan cũng như sự tự nhận thức, tự điều chỉnh của cá nhân con người trong việc tạo dựng hệ chuẩn mực của bản thân phù hợp với giá trị của cộng đồng. Qua đó càng góp phần khẳng định sự cần thiết của việc tiếp tục vận dụng giá trị văn hóa truyền thống đối với xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

Với những kết quả đã đạt được, nội dung nghiên cứu của chương hai đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng nền tảng lý luận cho toàn bộ luận án, làm cơ sở cho việc đánh giá thực trạng và đề xuất giải pháp nhằm tiếp tục kế thừa giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

CHƯƠNG 3

THỰC TRẠNG VẬN DỤNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG TRONG XÂY DỰNG CHUẨN MỰC CON NGƯỜI VIỆT NAM HIỆN NAY

Trong luận án này việc đánh giá thực trạng vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay tập trung vào việc đánh giá trong thực tế đã làm được ở mức độ nào, từ đó đề ra giải pháp tăng cường hiệu quả vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới. Vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay không chỉ dừng lại ở việc kế thừa các giá trị văn hóa truyền thống mà còn tái cấu trúc, làm mới nội dung và kết hợp linh hoạt với các giá trị hiện đại để hướng tới xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu của bối cảnh mới.

3.1. Những kết quả đạt được của việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay và nguyên nhân

3.1.1. Những kết quả đạt được của việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay

3.1.1.1. Sự chuyển biến tích cực trong nhận thức và hành động của các chủ thể về giá trị văn hóa truyền thống, về phát triển văn hóa và con người Việt Nam

Thứ nhất, Đảng, Nhà nước và hệ thống chính trị có nhiều quan điểm mới, chính sách tích cực để nâng tầm phát triển văn hóa, con người Việt Nam

Cùng với sự chuyển biến trong tư duy của Đảng, *Nhà nước đã ban hành nhiều chính sách về phát triển văn hóa, con người Việt Nam.*

Thứ hai, nhận thức của cộng đồng xã hội về phát triển văn hóa, con người có sự lan tỏa mạnh mẽ.

Thứ ba, các thiết chế xã hội (gia đình, nhà trường, cộng đồng, tổ chức chính trị - xã hội) ngày càng có nhiều hoạt động tích cực khẳng định sức mạnh của giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam

Thứ tư, con người Việt Nam đã hình thành được ý thức tự lực, tự cường, luôn nhận thức về việc tự rèn luyện và nỗ lực vươn lên trong bối cảnh mới.

3.1.1.2. Nội dung vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam cũng có nhiều kết quả quan trọng

Những kết quả này được thể hiện qua những chuẩn mực con người Việt Nam hiện có và biểu hiện mới của chúng được thực hành trong đời sống xã hội hàng ngày của con người, cụ thể như sau:

Một là, về chuẩn mực yêu nước, ý chí tự cường, khát vọng vươn lên

Hai là, về chuẩn mực nhân ái, nghĩa tình, đoàn kết

Ba là, về chuẩn mực kỷ luật, trách nhiệm, tôn trọng pháp luật

Bốn là về chuẩn mực cần cù, sáng tạo, yêu lao động, hiếu học

Năm là, về chuẩn mực hiếu thảo, hòa thuận, gắn kết gia đình, coi trọng các giá trị gia đình

3.1.1.3. Các phương thức vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam cũng đạt nhiều kết quả quan trọng để lại những dấu ấn đậm nét

Thông qua việc triển khai các chương trình, hoạt động có tính cộng đồng, việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống góp phần xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam đạt được nhiều kết quả quan trọng như:

Thứ nhất, nhiều lễ hội truyền thống, phong trào văn hóa cộng đồng được khôi phục và phát huy

Thứ hai, xu hướng “trở về nguồn” được khơi dậy và thực hành trong nghệ thuật, âm thực, kiến trúc, thời trang

Thứ ba, chương trình giáo dục phổ thông mới đã thực hiện việc lồng ghép mục tiêu giáo dục giá trị truyền thống và đổi mới về phương pháp giáo dục

3.1.2. Nguyên nhân của những kết quả

Một là, nhận thức và tư duy của Đảng về phát triển văn hóa, con người rõ ràng và được sớm nhất quán xác định

Hai là, dân tộc Việt Nam có hệ giá trị truyền thống bền vững - nền móng vững chắc để hình thành những chuẩn mực con người Việt Nam

Ba là, hệ thống giáo dục - đào tạo được quan tâm xây dựng theo hướng chú trọng mục tiêu đào tạo con người toàn diện

Bốn là, hội nhập quốc tế sâu rộng tạo nhiều cơ hội cho con người Việt Nam phát triển

3.2. Những hạn chế của việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay và nguyên nhân

3.2.1. Những hạn chế của việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay

3.2.1.1. Hạn chế của chủ thể vận dụng

Thứ nhất, một bộ phận thanh thiếu niên chưa hiểu đầy đủ, thậm chí thờ ơ với giá trị truyền thống

Thứ hai, tồn tại tâm lý sính ngoại, coi nhẹ di sản văn hóa dân tộc trong quan điểm của khá nhiều người trong xã hội

Thứ ba, một số chính sách ban hành còn chung chung, thiếu cơ chế kiểm tra, đánh giá hiệu quả.

3.2.1.2. Hạn chế trong nội dung vận dụng

Các biểu hiện cơ bản của những hạn chế, bắt cập trong nội dung vận dụng về cơ bản được biểu hiện qua việc các chuẩn mực cơ bản được hình thành nhưng chưa được kế thừa và phát huy đầy đủ các giá trị văn hóa truyền thống với những biểu hiện như:

Một là, về chuẩn mực yêu nước, ý chí tự cường, khát vọng vươn lên: Lòng yêu nước đang bị giảm lược thành cảm xúc bột phát hoặc phát ngôn phiến diện trên mạng xã hội; Thiếu biểu hiện yêu nước trong hành vi công dân hàng ngày; Ý chí tự cường cá nhân chưa trở thành động lực phổ biến trong thế hệ trẻ

Hai là, về chuẩn mực nhân ái, nghĩa tình, đoàn kết: Giá trị nghĩa tình đang bị suy giảm trong văn hóa ứng xử, đặc biệt ở môi trường thành thị; Cùng với sự “suy giảm” của chuẩn mực nghĩa tình, tinh thần đoàn kết truyền thống đang suy yếu trong môi trường đô thị và không gian số; Đoàn kết cộng đồng chịu nhiều thách thức; Tinh thần đoàn kết bị sút mẻ nhất là trên không gian mạng

Ba là, về chuẩn mực kỷ luật, trách nhiệm, tôn trọng pháp luật: Kỷ luật - yếu tố cấu thành văn hóa pháp quyền đang bị thách thức bởi lối sống tùy tiện; Tinh thần trách nhiệm chưa được hiện thực hóa đầy đủ trong hành vi công dân và nghề nghiệp; Ý thức tôn trọng pháp luật của một bộ phận người dân còn hạn chế dẫn tới tình trạng vi phạm pháp luật phổ biến trong xã hội

Bốn là, về chuẩn mực cần cù, sáng tạo, yêu lao động, hiếu học: tồn tại tâm lý ngại lao động chân tay, coi thường lao động phổ thông dẫn tới lối sống “hưởng thụ”; tình trạng học vì bằng cấp, chứng chỉ hơn là học vì tri thức thực sự

Năm là, về chuẩn mực hiếu thảo, hòa thuận, gắn kết trong gia đình, coi trọng giá trị gia đình: Sự suy giảm về tính bền vững của hôn nhân gia đình; Bạo lực gia

đình như một vắn nạn trong xã hội; sự mai một đạo hiếu trong xã hội hiện nay; Sự gắn kết giữa các thành viên trong gia đình trở nên lỏng lẻo.

3.2.1.3. Hạn chế về phương thức vận dụng

Một là, về việc xây dựng và vận hành hệ thống đánh gia, kiểm tra, giám sát các hoạt động xây dựng văn hóa, chuẩn mực con người

Hai là, thiếu sự phối hợp đồng bộ giữa các ngành (giáo dục, văn hóa, truyền thông) trong triển khai các biện pháp xây dựng chuẩn mực con người từ việc vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống

Ba là, hiện tượng thương mại hóa lễ hội, biến tướng phong tục làm mất đi giá trị của các yếu tố văn hóa truyền thống

3.2.2. Nguyên nhân của những hạn chế

Một là, tác động của toàn cầu hóa và bùng nổ công nghệ thông tin dẫn tới sự xung đột giá trị với các biểu hiện: Mâu thuẫn giữa sự cần thiết kế thừa và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống với việc coi thường/ xem nhẹ các giá trị văn hóa truyền thống; Áp lực phát triển kinh tế làm lu mờ ưu tiên cho văn hóa

Hai là, công tác giáo dục giá trị văn hóa truyền thống chưa gắn chặt với nhu cầu và tâm lý thế hệ trẻ.

Ba là, sự phối hợp giữa gia đình - nhà trường - xã hội còn rời rạc

Bốn là, thiếu nghiên cứu chuyên sâu và cơ sở dữ liệu về hệ giá trị văn hóa truyền thống

3.3. Những vấn đề đặt ra từ việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống cần giải quyết trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam thời gian tới

3.3.1. Hiện tượng lệch chuẩn văn hóa và yêu cầu xác định hệ giá trị dân tộc cốt lõi

Về nhận thức, có thể thấy một bộ phận người dân, đặc biệt là giới trẻ, đang có xu hướng coi nhẹ hoặc hiểu phiến diện về giá trị văn hóa truyền thống.

Về hành động, nhiều giá trị văn hóa truyền thống không còn được chuyển hóa thành động lực thực tiễn trong đời sống xã hội. Sự suy giảm của tinh thần đoàn kết, ý chí tự cường, hay tinh thần trách nhiệm và nghĩa tình trong môi trường đô thị và không gian mạng đang cho thấy những “khoảng trống văn hóa” cần được bù đắp.

3.3.2. Mất cân bằng giữa bảo tồn - đổi mới và yêu cầu hài hòa giá trị văn hóa

Thực tiễn cho thấy hai xu hướng đang tồn tại song song và đều mang tính tất yếu khách quan, đó là bảo tồn và hội nhập về văn hóa. Cả hai xu hướng này đều có cơ sở lý luận và thực tiễn vững chắc, đồng thời có vai trò không thể thiếu trong tiến trình phát triển văn hóa dân tộc. Vấn đề đặt ra là phải tìm được điểm cân bằng động giữa hai xu hướng này. Cân bằng động không phải là sự chia đôi máy móc 50-50 giữa cũ và mới, cũng không phải là trạng thái cố định bất biến, mà là sự cân bằng linh hoạt theo hoàn cảnh - tỷ lệ bảo tồn và đổi mới có thể thay đổi tùy từng lĩnh vực, từng giai đoạn. Giải quyết được mâu thuẫn này có ý nghĩa quyết định đối với sự thành công của quá trình xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

3.3.3. Xung đột và pha trộn giá trị văn hóa truyền thống với các giá trị hiện đại và yêu cầu xây dựng cơ chế giải quyết xung đột giá trị

Thực tế cho thấy, xung đột giữa giá trị có tính truyền thống (cộng đồng, hiếu kính, nghĩa tình) với các giá trị hiện đại (cá nhân, cạnh tranh, hiệu quả) đang ngày càng gay gắt và có những biểu hiện rõ rệt. Vấn đề đặt ra là không chỉ dừng lại ở việc nhận diện mâu thuẫn và xung đột hệ giá trị đó mà cần tìm ra nguyên tắc và công cụ để xử lý và giải quyết chúng – tức là “điều phối giá trị”, để vừa bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống làm nền tảng vừa thích ứng với logic phát triển mới của xã hội đương đại.

3.3.4. Sự thiếu hấp dẫn của giá trị văn hóa truyền thống và yêu cầu đổi mới nội dung, hình thức

Giá trị văn hóa truyền thống có sức hấp dẫn riêng bởi ý nghĩa của nó, song để nó thực sự hấp dẫn được giới trẻ hiện nay thì việc làm thế nào để tăng cường sức hấp dẫn đó là vấn đề quan trọng được đặt ra hay chính là việc đưa các giá trị này vào đời sống một cách sinh động, hấp dẫn, nhất là với giới trẻ. Giữa hai yếu tố truyền thống và hiện đại phải cùng tồn tại và hòa hợp trong chuẩn mực con người Việt Nam trong đó giá trị văn hóa truyền thống là gốc, là nền tảng để tiếp nhận và định hình các giá trị mới, giá trị hiện đại trong con người Việt Nam.

3.3.5. Yêu cầu hoàn thiện thể chế và công cụ thực hiện với cơ chế, công cụ bảo tồn giá trị văn hóa truyền thống hiện nay

Việc cần có một khung pháp lý, chính sách và công cụ đo lường hiệu quả việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống là vấn đề đặt ra từ thực tiễn hiện nay bởi việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống vào xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam mới dừng ở tầm chủ trương, định hướng và chiến lược mà chưa có nhiều kết quả thực tế. Yêu cầu hoàn thiện thể chế nói trên càng trở nên cấp thiết trong bối cảnh nước ta đang triển khai mô hình chính quyền địa phương hai cấp (cấp tỉnh và cấp xã), bỏ cấp huyện theo tinh thần Nghị quyết của Đảng và Hiến pháp sửa đổi năm 2025. Đây là một cuộc cải cách hành chính sâu rộng, tác động trực tiếp đến phương thức tổ chức, quản lý và triển khai các hoạt động văn hóa ở cơ sở – nơi giá trị văn hóa truyền thống được thực hành, lưu giữ và chuyên hóa thành chuẩn mực con người trong đời sống hằng ngày.

Tiểu kết Chương 3

Thực trạng vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay diễn ra trong bối cảnh phức hợp của hội nhập quốc tế, chuyển đổi số và biến đổi xã hội trong nước. Những kết quả đạt được trong thời gian qua cho thấy định hướng của Đảng và Nhà nước là đúng đắn; nhận thức xã hội về vai trò của giá trị văn hóa truyền thống đã được nâng cao; nhiều chính sách, chương trình giáo dục và phong trào văn hóa đã đưa các giá trị cốt lõi như yêu nước, nhân ái, đoàn kết, hiếu học... vào đời sống; các di sản văn hóa và không gian tín ngưỡng - lễ hội được phục hồi và phát huy; tinh thần “quay về cội nguồn” đã

xuất hiện trong nghệ thuật, âm thực, kiến trúc và lối sống đương đại. Nhìn chung, giá trị văn hóa truyền thống vẫn giữ vai trò nền tảng tinh thần trong hình thành chuẩn mực con người Việt Nam thời kỳ mới.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đó là những hạn chế mang tính hệ thống. Về nhận thức xã hội, tâm lý sính ngoại, lệch chuẩn và đánh giá thấp giá trị văn hóa truyền thống nói chung và giá trị văn hóa truyền thống nói riêng vẫn tồn tại, đặc biệt trong giới trẻ. Về chính sách, một số chủ trương còn chung chung, thiếu chỉ số đo lường và giám sát; sự phối hợp giữa các ngành văn hóa – giáo dục – truyền thông chưa đồng bộ. Về đời sống văn hóa, tình trạng thương mại hóa lễ hội, biến tướng tín ngưỡng và sự suy giảm một số giá trị văn hóa truyền thống diễn ra mạnh trong môi trường đô thị hóa và truyền thông mạng. Nguyên nhân của những hạn chế này đến vừa từ tác động khách quan của toàn cầu hóa, công nghệ và ưu tiên kinh tế, vừa từ những yếu tố chủ quan: giáo dục giá trị chưa phù hợp tâm lý thế hệ trẻ, thiếu phối hợp giữa gia đình - nhà trường - xã hội, thiếu nghiên cứu thực chứng và thiếu các công cụ thể chế hóa giá trị.

Từ thực trạng đó, nhiều vấn đề cấp thiết được đặt ra cần được nghiên cứu và giải quyết một cách thấu đáo đó là: cần xác định rõ hệ giá trị cốt lõi ở tầm quốc gia; cần tìm điểm cân bằng giữa bảo tồn và đổi mới; cần cơ chế xử lý xung đột giá trị giữa truyền thống và hiện đại; cần tăng cường sức hấp dẫn của giá trị văn hóa truyền thống trong đời sống số và đời sống đô thị; đồng thời cần hoàn thiện thể chế, xây dựng công cụ đo lường và cơ chế giám sát để bảo đảm quá trình vận dụng giá trị văn hóa truyền thống đi vào thực chất.

Như vậy, những kết quả nghiên cứu trong nội dung Chương 3 của luận án chỉ ra rằng vấn đề không nằm ở chỗ “có hay không” giá trị văn hóa truyền thống, mà nằm ở khả năng “kích hoạt” giá trị ấy trong bối cảnh phát triển mới. Đây chính là nền tảng để chuyển sang Chương 4 - nơi luận án sẽ xây dựng hệ thống định hướng và giải pháp nhằm tiếp tục và tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong giai đoạn hiện nay.

CHƯƠNG 4

ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP TĂNG CƯỜNG VẬN DỤNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG TRONG XÂY DỰNG CHUẨN MỰC CON NGƯỜI VIỆT NAM HIỆN NAY

4.1. Những thuận lợi, khó khăn của việc tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới

4.1.1. Những thuận lợi của việc tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới

Một là, quá trình đổi mới và hội nhập quốc tế đã tạo điều kiện cho văn hóa Việt Nam phát triển đa dạng

Hai là, kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa (XHCHN) thúc đẩy sự năng động cá nhân

Ba là, hệ thống quan điểm chỉ đạo của Đảng về xây dựng hệ giá trị tạo nguồn lực chính sách quan trọng

Bốn là, toàn cầu hóa tạo môi trường giao lưu văn hóa mạnh mẽ

Năm là, cách mạng công nghiệp lần thứ 4 - động lực của việc tái cấu trúc hệ giá trị quốc gia góp phần hình thành chuẩn mực con người Việt Nam

Sáu là, các giá trị toàn cầu như nhân quyền, bình đẳng giới, bảo vệ môi trường tác động sâu rộng đến chuẩn mực con người Việt Nam

Bảy là, sự giao thoa các nền văn hóa với cơ hội mở rộng tầm nhìn văn hóa và nâng cao năng lực hợp tác quốc tế

Tám là, mạng xã hội và kinh tế tri thức - nơi hình thành không gian văn hóa mới là động lực phát triển mới cho con người Việt Nam

4.1.2. Một số khó khăn, thách thức của việc tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới

Thứ nhất, đổi mới toàn diện đất nước đặt ra nhiều thách thức đối với việc giữ gìn bản sắc dân tộc

Thứ hai, xu hướng thực dụng, cá nhân chủ nghĩa - mặt trái của nền KTTT hiện nay

Thứ ba, nguy cơ đồng hóa văn hóa cùng nhiều thách thức đặt ra trong bối cảnh toàn cầu hóa

Thứ tư, chuyển đổi số và nguy cơ phát triển thiếu bền vững

Thứ năm, thách thức từ các vấn đề an ninh phi truyền thống

Thứ sáu, giao thoa văn hóa và nguy cơ “lai tạp” giá trị

Thứ bảy, sự bùng nổ của mạng xã hội và nguy cơ mất kiểm soát trong định hình hệ giá trị quốc gia

Thứ tám, kinh tế tri thức và những tiềm ẩn đối với xã hội

4.2. Một số định hướng của việc tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới

4.2.1. Vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống phải gắn với mục tiêu phát triển con người Việt Nam toàn diện

Một là, bám sát mục tiêu phát triển con người Việt Nam toàn diện.

Hai là, nhận thức sâu sắc về chiến lược phát triển con người hài hòa giữa đạo đức, trí tuệ, năng lực và trách nhiệm xã hội

Ba là, đặt trong tổng thể chiến lược phát triển con người và xã hội

4.2.2. Việc vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống phải đảm bảo tính kế thừa, chọn lọc phát triển và kết hợp hài hòa giữa giá trị truyền thống và giá trị hiện đại

Việc kế thừa giá trị văn hóa truyền thống phải dựa trên tinh thần chọn lọc, đó là biết giữ gìn những giá trị tích cực, tiến bộ, phù hợp với xã hội hiện đại; đồng thời

loại bỏ hoặc cải biến những yếu tố đã lỗi thời, kìm hãm sự phát triển. Điều đó đồng nghĩa với việc cần tránh thái độ cực đoan hoặc phủ nhận sạch trơn truyền thống, hoặc bảo thủ, duy trì nguyên xi tất cả những gì thuộc về quá khứ.

4.2.3. Phát huy vai trò chủ thể của nhân dân – định hướng cơ bản trong vận dụng giá trị văn hóa truyền thống để xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay

Giá trị văn hóa truyền thống chỉ thực sự sống động khi được người dân tiếp nhận, thực hành và sáng tạo trong đời sống. Nhân dân - với tư cách là chủ thể của văn hóa có vai trò kế thừa, lưu truyền, phát huy và thụ hưởng, cần được đặt vào vị trí trung tâm của mọi chính sách và giải pháp

4.3. Các nhóm giải pháp chủ yếu nhằm tăng cường vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam trong thời gian tới

4.3.1. Tăng cường sức mạnh tổng hợp của các chủ thể vận dụng (giải pháp về chủ thể kết hợp nội dung vận dụng)

4.3.1.1. Đối với chủ thể định hướng, lãnh đạo (Đảng, Nhà nước)

Một là, đối với Đảng Cộng sản Việt Nam

Thứ nhất, xác định rõ bộ giá trị cốt lõi kết hợp giữa truyền thống và hiện đại.

Thứ hai, ban hành định hướng chính thức từ cơ quan quản lý nhà nước và các tổ chức chính trị - xã hội, để làm căn cứ cho hoạt động giáo dục, truyền thông, và xây dựng pháp luật.

Thứ ba, thường xuyên rà soát và cập nhật hệ giá trị này phù hợp với biến đổi xã hội, nhưng vẫn giữ trọn tính liên tục văn hóa

Hai là, đối với Nhà nước

Thứ nhất, thực hiện việc hoạch định chính sách, phân bổ nguồn lực, hỗ trợ các chương trình bảo tồn và phát huy văn hóa

Thứ hai, xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, giữ nghiêm kỷ cương xã hội

4.3.1.2. Đối với các thiết chế xã hội

Một là, đối với gia đình

Thứ nhất, tiếp tục phát huy hệ giá trị gia đình truyền thống Việt Nam và vai trò của gia đình trong giáo dục con cái nhân cách con người

Thứ hai, phát triển kinh tế hộ gia đình, tạo lập thu nhập bền vững của gia đình đáp ứng yêu cầu giá trị âm no, hạnh phúc

Thứ ba, tăng cường sự bình đẳng trong gia đình đáp ứng giá trị tiên bộ, văn minh

Hai là, đối với Nhà trường

Thứ nhất, tích hợp giáo dục giá trị truyền thống vào các chương trình học chính khóa và ngoại khóa, đặc biệt ở cấp tiểu học và trung học, thông qua các môn Lịch sử, Ngữ văn, Giáo dục công dân

Thứ hai, đa dạng hóa các phương pháp giáo dục và truyền thụ giá trị thông qua tổ chức các hoạt động trải nghiệm như lễ hội, bảo tàng sống, làng nghề, chương trình giao lưu thể hệ...

Ba là, đối với cộng đồng

Hướng tới việc tạo môi trường xã hội thuận lợi để thực hành giá trị truyền thống: theo đó cần tập trung thực hiện các giải pháp sau:

Thứ nhất, xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh trong gia đình, nhà trường, cộng đồng, và không gian mạng;

Thứ hai, phát triển các thiết chế văn hóa (nhà văn hóa, thư viện, bảo tàng, câu lạc bộ) để người dân có nơi sinh hoạt, giao lưu, và thực hành văn hóa)

Thứ ba, tôn vinh các tấm gương sống đẹp và kịp thời phê phán, xử lý hành vi lệch chuẩn, phản giá trị.

Bốn là, đối với các tổ chức chính trị - xã hội

Cần triển khai các phong trào, chiến dịch gắn với xây dựng chuẩn mực con người như phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa”. Việc kế thừa các giá trị truyền thống dân tộc trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay ngoài vai trò lãnh đạo của Đảng, chức năng quản lý của nhà nước cần có sự tham gia tích cực của toàn hệ thống chính trị trong đó có việc phát huy vai trò của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội.

4.3.2. Tăng cường hoạt động tuyên truyền nhằm nâng cao nhận thức xã hội về vai trò của giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người

Thứ nhất, đổi mới nội dung tuyên truyền

Thứ hai, đa dạng hóa phương pháp tuyên truyền

Thứ ba, cần phân loại đối tượng tuyên truyền

Thứ tư, kiện toàn, nâng cao chất lượng đội ngũ làm công tác tuyên truyền các cấp

4.3.3. Phát huy vai trò của cá nhân trong bối cảnh hội nhập

Một là, chủ động tiếp nhận giá trị truyền thống trên nền tảng phương pháp tiếp cận mới theo hướng tiếp nhận có chọn lọc các giá trị tiến bộ từ nền văn hóa khác, làm phong phú thêm hệ giá trị Việt Nam

Hai là, khuyến khích sáng tạo trên nền truyền thống và phát huy vai trò lan tỏa của thế hệ trẻ

Ba là, thực hiện việc quảng bá văn hóa truyền thống Việt Nam ra thế giới thông qua ngoại giao văn hóa, du lịch, nghệ thuật, để khẳng định bản sắc dân tộc, và tạo sức hút và ảnh hưởng mềm

Tiểu kết Chương 4

Chương 4 của luận án đã phân tích những thuận lợi và khó khăn của việc vận dụng các giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay đó. Việc xác định các yếu tố này được xem như những “dự báo” để xác lập những quan điểm định hướng và các nhóm giải pháp trọng tâm nhằm tiếp tục

vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay với các định hướng được xác lập trên cơ sở: kế thừa có chọn lọc tinh hoa truyền thống; kết hợp hài hòa truyền thống với những giá trị mới của thời đại; đặt vấn đề phát huy giá trị trong tổng thể chiến lược phát triển con người - xã hội; và phát huy vai trò chủ thể của nhân dân trong quá trình tái tạo và lan tỏa văn hóa.

Trên nền những định hướng đó, chương đã đề xuất những nhóm giải pháp chủ yếu về tập trung vào chủ thể vận dụng, phương pháp truyền thống trong vận dụng và phát huy vai trò tự giác của cá nhân trong bối cảnh hiện nay. Các giải pháp này không tồn tại tách rời, mà mang tính hệ thống chủ thể - nội dung - phương pháp của vận dụng. Việc phát huy giá trị văn hóa truyền thống chỉ có hiệu lực khi giá trị không chỉ được tuyên bố trên văn kiện, mà được chuyển hóa thành hành vi sống, môi trường văn hóa và chuẩn mực xã hội của giai đoạn mới.

KẾT LUẬN

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, Cách mạng công nghiệp lần thứ 4 và hội nhập quốc tế sâu rộng, việc xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam vừa mang bản sắc dân tộc, vừa đáp ứng yêu cầu hiện đại là nhiệm vụ cấp thiết, lâu dài. Giá trị văn hóa truyền thống với những yếu tố tích cực như lòng yêu nước, tinh thần đoàn kết, nhân ái, cần cù, sáng tạo... là nền tảng vững chắc để hình thành và bồi đắp những chuẩn mực đó. Qua nghiên cứu, luận án đã về cơ bản đã hoàn thành các nhiệm vụ nghiên cứu đặt ra, rút ra những kết luận chủ yếu sau:

Thứ nhất, về mặt lý luận, luận án đã hệ thống hóa cơ sở lý luận về giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam và chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay. Giá trị văn hóa truyền thống là nền tảng tinh thần, nguồn lực nội sinh cho việc xây dựng chuẩn mực con người. Chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay là hệ thống các giá trị, quy tắc định hướng hành vi, phù hợp với yêu cầu của chế độ xã hội chủ nghĩa, đồng thời kế thừa và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống.

Thứ hai, về thực trạng, luận án đã đánh giá toàn diện việc vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người từ năm 1996 đến nay, chỉ ra những thành tựu đạt được, những hạn chế và nguyên nhân của những thành tựu, hạn chế.

Thứ ba, về giải pháp, luận án đã đề xuất hệ thống giải pháp đồng bộ, toàn diện liên quan đến chủ thể, nội dung, phương thức vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay.

Thứ tư, bằng việc giải quyết các nhiệm vụ nêu trên luận án có đóng góp về mặt lý luận và thực tiễn, cung cấp luận cứ khoa học cho hoạch định chính sách và làm tài liệu tham khảo cho nghiên cứu, giảng dạy các nội dung liên quan đến văn hóa, giá trị văn hóa truyền thống và chuẩn mực con người Việt Nam.

Có thể nói, việc tiếp tục vận dụng giá trị văn hóa truyền thống trong xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam là nhiệm vụ cấp thiết, đòi hỏi sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị, sự đồng thuận của xã hội và sự tự giác của mỗi cá nhân. Kết quả nghiên cứu không chỉ có ý nghĩa lý luận, góp phần bổ sung cơ sở khoa học cho lĩnh vực triết học và khoa học văn hóa, mà còn có giá trị thực tiễn trong việc hoạch định chính sách, thiết kế chương trình giáo dục, và triển khai các phong trào xây dựng đời sống văn hóa. Luận án khẳng định rằng, để chuẩn mực con người Việt Nam thực sự trở thành nền tảng phát triển bền vững của đất nước, cần một quá trình kiên trì, đồng bộ, gắn kết giữa Nhà nước, xã hội và mỗi cá nhân công dân.

Cũng qua đây, một số vấn đề cần tiếp tục nghiên cứu sâu hơn như nghiên cứu chi tiết từng giá trị cụ thể, xây dựng bộ chỉ số đánh giá, so sánh kinh nghiệm quốc tế, nghiên cứu tác động của chuyển đổi số và trí tuệ nhân tạo là những định hướng nghiên cứu sâu hơn trên cơ sở các kết quả nghiên cứu đạt được từ luận án này.

Kết quả nghiên cứu không chỉ có ý nghĩa lý luận, góp phần bổ sung cơ sở khoa học cho lĩnh vực triết học và khoa học văn hóa, mà còn có giá trị thực tiễn trong việc hoạch định chính sách, thiết kế chương trình giáo dục, và triển khai các phong trào xây dựng đời sống văn hóa. Luận án khẳng định rằng, để văn hóa và con người Việt Nam với những chuẩn mực tốt đẹp được hình thành và phát triển trên nền tảng hệ giá trị văn hóa của dân tộc thực sự trở thành nền tảng phát triển bền vững của đất nước, cần một quá trình kiên trì, đồng bộ, gắn kết giữa Nhà nước, xã hội và mỗi cá nhân công dân.

DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ NGHIÊN CỨU CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN

1. Nguyễn Thị Thu Hằng (2024), “Hệ giá trị chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Lý luận Chính trị và Truyền thông*, chuyên đề số 1, tr. 27 – 50.
2. Nguyen Thi Thu Hang (2024), “Some solutions in Developing Vietnam’s People to meet the Country’s Sustainable Development Requirements”, *International Journal of Engineering Inventions*, e-ISSN: 2278-7461, p-ISSN: 2319-6491. Volume 13, Issue 12 [December, 2024] PP: 197-201.
3. Nguyen Thi Thu Hang (2025), “Standards of Vietnamese People and Issues Raised in the Context of today’s Globalization”, *International Journal of Engineering Inventions*, e-ISSN: 2278-7461, p-ISSN: 2319-6491. Volume 13, Issue 14 [April, 2025] PP: 30 – 34.
4. Nguyen Thi Thu Hang (2025), “Vun đắp hệ giá trị gia đình – nền tảng cho sự phát triển bền vững về con người ở Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Triết học*, số 22 (5 - 2025), trang 43- 49.
5. Nguyễn Thị Thu Hằng (2025), “Xây dựng con người Việt Nam trong kỷ nguyên phát triển mới – kỷ nguyên vươn mình của dân tộc”, *Tạp chí Lý luận Chính trị và Truyền thông*, chuyên đề số 3.